

KATEDRA ENERGOELEKTRONIKI I NAPĘDÓW ELEKTRYCZNYCH

Kierunek studiów: ED

Specjalność: AP

Przedmiot: Elektromaszynowe Elementy Automatyki 2

Kod przedmiotu: F26306

BADANIE TRANSFORMATORA POŁOŻENIA KĄTOWEGO (RESOLVERA)

dr inż. Adam Sołbut
2004-11-15

KATEDRA ENERGOELEKTRONIKI I NAPĘDÓW ELEKTRYCZNYCH I NAPĘDÓW ELEKTRYCZNYCH

Ogólne zasady bezpieczeństwa

- Przed przystąpieniem do zajęć należy zapoznać się z instrukcją dydaktyczną do stanowiska laboratoryjnego.
- Dokonać oględzin urządzeń i przyrządów używanych w ćwiczeniu, a o zauważonych nieprawidłowościach bezzwłocznie powiadomić prowadzącego.
- Zabrania się samodzielnego załączania stanowiska bez zgody prowadzącego.
- Zmian nastaw parametrów lub konfiguracji, możliwych przy użyciu dostępnych manipulatorów (potencjometrów, przełączników), należy dokonywać po przeanalizowaniu skutków takich działań.
- Zmian konfiguracji obwodów elektrycznych, możliwych jedynie poprzez zmiany połączeń przewodów, należy dokonywać za zgodą prowadzącego po uprzednim wyłączeniu zasilania stanowiska.
- Po załączeniu stanowiska wykonywanie przełączeń (np. wymiana przyrządu) w układzie znajdującym się pod napięciem jest niedozwolone.
- W w/w stanowisku dostępne są części czynne obwodu elektrycznego o napięciu przekraczającym napięcie bezpieczne, dlatego przed uruchomieniem należy zachować odpowiednie oddalenie od tych części czynnych w celu uniknięcia porażenia prądem elektrycznym.
- Stosowanie sposobów sterowania, ustawień lub procedur innych niż opisane w instrukcji może spowodować nieprzewidziane zachowanie obiektu sterowanego a nawet uszkodzenie stanowiska.
- Nie należy podłączać urządzeń nie przeznaczonych do współpracy z tym stanowiskiem laboratoryjnym.
- Przekroczenie dopuszczalnych parametrów prądów, napięć sygnałów sterujących może doprowadzić do przegrzania się niektórych podzespołów, pożaru lub porażenia prądem.
- W przypadku pojawienia się symptomów nieprawidłowego działania (np. swąd spalinowy) natychmiast należy wyłączyć stanowisko i odłączyć przewód zasilający.
- Demontaż osłon stanowiska oraz wszelkie naprawy i czynności serwisowe, oprócz opisanych w instrukcji, powinny być wykonywane przez wykwalifikowany personel po wyłączeniu stanowiska.
- Należy stosować tylko bezpieczniki o parametrach nominalnych podanych w instrukcji lub na obudowie urządzenia.

- Urządzenie powinno być czyszczone przy użyciu suchej i miękkiej szmatki. Nie należy stosować do tych celów rozpuszczalników.
  - Podczas korzystania z aparatury laboratoryjnej (oscylloskopy, generatory, zasilacze itp.) należy przestrzegać ogólnych zasad bezpieczeństwa tj.:
- Do zasilania przyrządu należy stosować tylko kable zalecane do danego wyrobu.
- Nie należy podłączać lub odłączać sond i przewodów pomiarowych, gdy są one dołączone do źródła napięcia.
  - Przyrząd powinien być połączony z uziemieniem przez przewód ochronny w kablu zasilającym. Aby uniknąć porażenia przewód ten powinien być podłączony do przewodu ochronnego sieci.
  - Przewód uziemiający sondy należy podłączać tylko do uziemienia ochronnego. Nie należy podłączać go do punktów o wyższym potencjale.
  - Aby uniknąć porażenia prądem podczas używania sondy, należy trzymać palce nad pierścieniem zabezpieczającym. Nie wolno dotykać metalowych części grotu, gdy sonda jest podłączona do źródła napięcia
  - Nie dotykać końcówek przewodów łączeniowych w trakcie wykonywania pomiarów

BADANIE TRANSFORMATORA POŁOŻENIA KĄTOWEGO (RESOLVERA)

1. Cel i zakres ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest poznanie podstawowych właściwości transformatora położenia kąтового jako elementu automatyki przeznaczonego do dokładnego odwzorowania kąta położenia

2. Zasada działania transformatora położenia kąтового

Transformator położenia kąтового (TPK) zbudowany jest z dwóch uzwojeń na stojanie i dwóch na wirniku. Uzwojenia te są przesunięte względem siebie o kąt 90° . TPK można wykorzystać do pomiaru kąta położenia poprzez zasilanie jednego uzwojenia stojana, wytwarzając w ten sposób pole pulsujące w rdzeniu maszyny. Pole pulsujące powoduje powstanie siły elektromotorycznej w uzwojeniach wirnika, przy czym z uwagi na przesunięcie osi uzwojeń o 90° wartość siły elektromotorycznej w jednym z uzwojeń jest proporcjonalna do sinusa kąta położenia, natomiast w drugim uzwojeniu do kosinusa kąta położenia. Taki TPK nazywa się sinusowo-kosinusowym. W przypadku, gdy TPK jest obciążony (w uzwojeniach wirnika płyną prądy) następuje zakłócenie pola pulsującego i wówczas wymagana jest kompensacja wpływu pól zakłócających realizowana poprzez wykorzystanie drugiego uzwojenia stojana i odpowiednie dopasowanie impedancji włączonych do poszczególnych uzwojeń TPK. Dokładną analizę tego zagadnienia przedstawiono w poz. [1] literatury.

Innym sposobem wykorzystania TPK jest zasilenie dwóch uzwojeń stojana napięciami przesuniętymi o kąt 90° w dziedzinie czasu uzyskując w ten sposób w szczelinie powietrznej wirujące pole kołowe. Pole kołowe powoduje wytworzenie w wirniku siły elektromotorycznej o stałej amplitudzie i zmiennym przesunięciu fazowym pomiędzy napięciem stojana a napięciem wirnika. Sygnałem wyjściowym jest w takim przypadku kąt przesunięcia fazowego. Zwykle przy takim sposobie pomiaru kąta wykorzystywane jest tylko jedno uzwojenie wirnika.

Istotną wadą starszych konstrukcji TPK było stosowanie pierścieni ślizgowych do odbioru sygnały z wirującego wirnika, stąd nowsze konstrukcje wykorzystują do tego celu tzw. transformator pierścieniowy. Transformator ten zbudowany jest z dwóch uzwojeń nawiniętych na osiowo na rdzeń wirnika i stojana zapewniając w ten sposób stałość współczynnika sprzężenia magnetycznego niezależnie od położenia wirnika. Przy takiej konstrukcji wirnika stosuje się tylko jedno uzwojenie pomiarowe na wirniku. Niekiedy uzwojeniem zasilającym jest uzwojenie wirnika a sygnał pomiarowy pochodzi

z uzwojeń stojana – takiej sytuacji przy wykorzystaniu transformatora pierścieniowego do zasilania uzwojenia wirnika można zbudować jedynie sinusowo-kosinusowy TPK (brak możliwości wytworzenia pola wirującego).

TPK jest budowany jako urządzenie pomiarowe, stąd wymagana jest duża dokładność wykonania, odpowiednio dobrana technologia i konstrukcja. Zwykle bieguny są utajone przy dużej przenikalności blach i małej stratności (np. permaloy), przy równomiernym żłobkowaniu i dużej liczbie żłobków. Wymagana jest: ściśle sinusoidalna zmienność indukcyjności wzajemnej pomiędzy uzwojeniami stojana i wirnika. Podstawowy stan pracy to powolny, względem prędkości synchronicznej, ruch wirnika względem stojana (pomija się siłę elektromotoryczną rotacji).

Parametry charakterystyczne TPK:

- napięcie zasilające: 2,10,12,15,26,30.60,90V
- częstotliwość: 400,2000÷10000Hz
- przekładnia napięciowa: 0.45÷0.46, 0.56÷0.58, 0.97÷1.05, 2.0÷2.6.
- impedancja wejściowa i wyjściowa: kilkaset- kilka tysięcy Ω
- prędkość maksymalna 100,500÷1000, <10000 obr/min
- błąd amplitudy: <0.09÷0.3%
- błąd kątowy: 3÷10'
- napięcie szczytowe 1÷2mV na każdy 1 V napięcia zasilającego
- błąd prostopadłości uzwojeń: 3÷10'

3. Obsługa stanowiska

Stanowisko do badania TPK składa się z następujących elementów składowych:

- układu składającego się z TPK, tarczy pomiarowej oraz silniczka wykonawczego prądu stałego
- generatora napięć sinusoidalnych (dwa napięcia przesunięte o kąt 90°- oznaczone U i jU)
- generatora uniwersalnego (napięcie trójkątne, prostokątne, sinusoidalne)
- zasilacza do sterowania silnikiem wykonawczym prądu stałego

Badany TPK, przeznaczony do przesuwania fazy w pętli sprzężenia zwrotnego automatycznych układów napędowych sterowanych numerycznie w szczególności w układach napędowych posuwu obrabiarek, ma następujące parametry:

- typ: TS-3C2
- częstotliwość znamionowa 2000 Hz
- napięcie znamionowe 10V RMS

- przekładnia napięciowa 1.15
- impedancja wejściowa $60+j850 \Omega$
- impedancja wyjściowa $670+j2120 \Omega$
- impedancja obciążenia $10 \text{ k}\Omega$
- napięcie zerowe 10 mV
- dopuszczalna prędkość obrotowa 6000 obr/min
- dopuszczalne przyspieszenie kątowe: $10 \cdot 10^3 \text{ rad/s}^2$

4. Przykładowy program badań laboratoryjnych

- wyznaczyć przekładnię napięciową TPK
- wyznaczyć impedancje uzwojeń stojana i wirnika
- zbadać wpływ kształtu napięcia zasilającego (sinus, prostokąt, trójkąt) na charakterystyki sinusowo-kosinusowego TPK
- zarejestrować przebiegi sygnału wyjściowego dla różnych kształtów napięcia zasilającego
- zarejestrować sygnał wyjściowy TPK dla różnych częstotliwości napięć zasilających przy kilku prędkościach obrotowych i na tej podstawie określić wartość prędkości kątowej.
- zarejestrować przebiegi napięć zasilających i wyjściowych dla pracy TPK przy polu wirującym – pomiar fazy sygnału wyjściowego

5. Literatura

- a) Owczarek J. (red), Elektryczne maszynowe elementy automatyki, WNT, Warszawa 1983.
- b) Komor Z., Aparatura automatyki, Wyd. Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1995.
- c) Zajda Z., Żebrowski L., Urządzenia i układy automatyki, Skrypt Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1993.